

ZAPROSZENIE DO ZGŁASZANIA UWAG DOTYCZĄCYCH INICJATYWY (bez oceny skutków)

Celem tego dokumentu jest poinformowanie opinii publicznej i zainteresowanych stron o pracach Komisji, aby umożliwić im przekazanie informacji zwrotnych i skuteczny udział w konsultacjach.

Zwracamy się do tych grup o przedstawienie opinii na temat przyjętego przez Komisję podejścia do wskazanego problemu i możliwych rozwiązań oraz o przekazanie nam wszelkich istotnych informacji.

TYTUŁ INICJATYWY	Europejska Przestrzeń Badawcza – podsumowanie czterech lat nowej EPB: sukcesy, doświadczenia i perspektywy na przyszłość
WIODĄCA I ODPOWIEDZIALNY DZIAŁ DG	RTD A.2
PRAWDOPODOBNY RODZAJ INICJATYWY	Komunikat Komisji
ORIENTACYJNY TERMIN	Trzeci kwartał 2024 r.
INFORMACJE DODATKOWE	Home European Research Area Platform (europa.eu)

A. Kontekst polityczny, określenie problemu i analiza zgodności z zasadą pomocniczości

Kontekst polityczny

Badania naukowe i innowacje odgrywają kluczową rolę we wspieraniu UE w stawianiu czoła pilnym wyzwaniom społecznym i gospodarczym, przed którymi stoi. Wyzwania te obejmują konieczność przeprowadzenia dwojakiej transformacji – ekologicznej i cyfrowej, a jednocześnie zapewnienie poprawy zdrowia publicznego i dobrobytu obywateli UE oraz budowanie bardziej konkurencyjnej i odpornej gospodarki.

Europejska przestrzeń badawcza (EPB), którą zainicjowano w 2000 r. i której założenia zmodernizowano w 2020 r. w komunikacie w sprawie EPB, zapewnia ramy na potrzeby wspólnego określania priorytetów i koordynowania polityki w zakresie badań naukowych i innowacji. Promuje ona swobodny przepływ wiedzy w UE, w tym naukowców, danych i technologii.

Aby EPB mogła zmierzać we właściwym kierunku, ważne jest, by ocenić dotychczasowe postępy, a jednocześnie określić pozostałe wyzwania i luki, którymi należy się zająć przy tworzeniu nowej EPB oraz współtworzeniu i wdrażaniu agend oraz programów polityki w zakresie badań naukowych.

Problem, któremu ma zaradzić inicjatywa

Ocena wdrażania nowej europejskiej przestrzeni badawczej odbywa się zgodnie z czterema priorytetami określonymi w komunikacie w sprawie EPB z 2020 r. W ramach oceny określono główny cel każdego priorytetu, najważniejsze osiągnięcia i skutki, a także dokonano przeglądu aktualnej sytuacji z myślą o przyszłości, wskazując jednocześnie istniejące luki i wyzwania.

W szczególności nowe priorytety EPB i zasadnicze problemy, którymi należy się zająć, to:

- Nadawanie priorytetu inwestycjom i reformom**

UE pragnie nadać priorytet inwestycjom i reformom w dziedzinie badań naukowych i innowacji, aby przyspieszyć transformację ekologiczną i cyfrową oraz aby zwiększyć konkurencyjność, a tym samym doprowadzić do inwestowania 3 % PKB w badania naukowe i innowacje. Podejmuje się w tym zakresie m.in. starania ukierunkowane na zwiększenie prywatnych inwestycji w badania naukowe i innowacje. Na szczęblu UE zainicjowano szereg działań mających na celu promowanie większych i bardziej ukierunkowanych inwestycji w badania naukowe i innowacje, aby przyczynić się do transformacji ekologicznej i cyfrowej. Postępy w realizacji

tego celu nie zostały jednak jeszcze ocenione. W rzeczywistości UE w dalszym ciągu nie zrealizowała celu swojej polityki (inwestowanie 3 % PKB), inwestuje bowiem w badania naukowe i innowacje mniej niż jej najwięksi międzynarodowi konkurenci. Publiczne i prywatne inwestycje w badania naukowe i innowacje pozostają na niskim poziomie i nie są w dostatecznym stopniu koordynowane na szczeblu UE. Z kolei w państwach członkowskich sytuacja w zakresie badań naukowych i innowacji jest bardzo zróżnicowana.

- **Zwiększenie dostępu do warunków sprzyjających osiągnięciu doskonałości**

UE zabiega o poprawę dostępu do warunków sprzyjających osiągnięciu doskonałości, aby wzmocnić systemy badań naukowych i innowacji w całej Unii. Nie tylko polityka spójności, lecz także Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz program „Horyzont Europa” mobilizują znaczne zasoby, aby wspierać badania naukowe i innowacje w całej UE oraz ułatwiać niwelowanie przepaści innowacyjnej poprzez wspomaganie krajów, które nadal pozostają w tyle. W ramach tego priorytetu poczyniono postępy, ale trzeba podjąć większe starania, by zmobilizować pełen potencjał Europy w zakresie badań naukowych i innowacji.

- **Wdrażanie wyników badań naukowych i innowacji w gospodarce**

UE chce zadbać o to, by polityka w zakresie badań naukowych i innowacji zwiększała odporność i konkurencyjność naszych gospodarek i społeczeństw. Oznacza to zapewnienie Europie konkurencyjnej pozycji lidera technologicznego i jednocześnie poprawę warunków inwestowania przez przedsiębiorstwa w badania naukowe i innowacje oraz społeczno-gospodarczego wykorzystania i waloryzacji wyników badań. W tym celu wprowadzono liczne instrumenty polityczne i utworzono szereg organów. Należą do nich Europejska Rada ds. Innowacji, europejskie partnerstwa publiczno-prywatne i regionalne doliny innowacji oraz strategiczny plan w dziedzinie technologii energetycznych (plan EPSTE). Pomimo tych wysiłków EPB nadal stoi przed wyzwaniem związanym z przekładaniem wyników badań naukowych i innowacji na zastosowania społeczne i wartość gospodarczą oraz z utrzymaniem tej wartości w UE.

- **Pogłębienie EPB**

UE pragnie promować swobodny przepływ wiedzy w obrębie swojego systemu badań naukowych i innowacji, w szczególności poprzez zwrot od podejścia koordynacyjnego do głębszej integracji między krajowymi politykami badawczymi. Stanowi to centralny element „piątej swobody” UE – swobodnego przepływu wiedzy. Przez ostatnie cztery lata UE podejmowała znaczne starania zmierzające do określenia wspólnych zasad i wartości dotyczących badań naukowych i innowacji w UE. Obejmują one równouprawnienie płci i inkluzywność, zasady etyki i uczciwości, wolność badań naukowych, zreformowane wspólne podejście do oceny badań naukowych, jak również wspólne ramy dla karier naukowych, w tym zagwarantowanie godziwych warunków zatrudnienia w sektorze badań naukowych. Dodatkowe wysiłki na rzecz promowania przepływu wiedzy koncentrowały się na wspieraniu otwartej nauki i poprawie dostępu do kluczowych infrastruktur badawczych, a także na promowaniu odpowiedzialnego wykorzystywania sztucznej inteligencji w nauce. Inicjatywy te przyczyniają się do usprawnienia swobodnego przepływu wiedzy w całej UE, urzeczywistniając tym samym „piątą swobodę”. Wszystkie te inicjatywy należy wspierać i odpowiednio monitorować w miarę ich realizacji w nadchodzących latach.

Podstawa działania UE (podstawa prawna i analiza zgodności z zasadą pomocniczości)

Podstawa prawna

Inicjatywa wchodzi w zakres obszaru polityki, w którym UE dzieli uprawnienia z państwami członkowskimi („kompetencje dzielone”). Jej konkretną podstawą prawną jest art. 179 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w odniesieniu do utworzenia europejskiej przestrzeni badawczej.

Praktyczna potrzeba działania na poziomie UE

Proponowany komunikat przyczyni się do rozpoznania pozostałych obszarów polityki UE w zakresie badań naukowych i innowacji charakteryzujących się fragmentacją.

Działania na szczeblu UE mają kluczowe znaczenie dla wspierania rozwoju spójnych programów polityki w zakresie badań naukowych i innowacji oraz dla stworzenia wspólnej płaszczyzny na rzecz swobodnego przepływu wiedzy na jednolitym rynku – „piątej swobody”. Wspólne ustalenie priorytetów i koordynowanie polityki w zakresie badań naukowych i innowacji mają zasadnicze znaczenie dla: (i) poprawy jakości i wpływu

europejskich badań naukowych; (ii) unikania powielania; (iii) tworzenia silniejszych synergii między inwestycjami w całej UE; (iv) zagwarantowania swobodnego i zrównoważonego przepływu naukowców i innowatorów oraz dostępu do kluczowych infrastruktur badawczych i technologicznych; oraz (v) przyczyniania się do sprostania wspólnym wyzwaniom społecznym poprzez postęp naukowy i technologiczny.

B. Co ma osiągnąć inicjatywa i w jaki sposób?

W ramach inicjatywy podsumowane zostaną postępy poczynione w ciągu czterech lat od uruchomienia nowej EPB, począwszy od opublikowania komunikatu w sprawie EPB w 2020 r. oraz Europejskiego paktu na rzecz badań naukowych i innowacji w 2021 r. do chwili obecnej.

Inicjatywa dotyczy zrealizowanych działań i ma na celu ocenę potrzeby podjęcia przyszłych działań w celu urzeczywistnienia ambitniejszej wizji EPB.

Oceniane działania były wdrażane za pomocą różnych instrumentów, w tym pierwszego programu polityki w zakresie EPB na lata 2022–2024. Program obejmuje 20 konkretnych działań dotyczących czterech priorytetów EPB, z których wszystkie są opisane i monitorowane na [platformie EPB](#).

Inicjatywa ta pojawia się w decydującym momencie, kiedy zainteresowane strony omawiają i przygotowują drugi program polityki w zakresie EPB obejmujący lata 2025–2027. W tym kontekście inicjatywa pomoże określić kluczowe aspekty przyszłych działań i skoordynowanej polityki w zakresie badań naukowych i innowacji w ramach czterech priorytetów, gwarantując jednocześnie logiczną ciągłość między kolejnymi programami politycznymi.

Inicjatywa jest zgodna z priorytetami i aspektami działań określonymi niedawno przez [Enrico Letta w jego sprawozdaniu na temat jednolitego rynku](#). W sprawozdaniu podkreślono kluczową rolę EPB w rozwijaniu piątej swobody, aby wspierać badania naukowe, innowacje i edukację na jednolitym rynku. Wskazano także potrzebę wspierania synergii między poszczególnymi obszarami polityki, w tym polityką przemysłową i polityką szkolnictwa wyższego.

W związku z tym inicjatywa przyczynia się do wytyczenia szlaku dla przyszłych działań i postępów w urzeczywistnianiu piątej wolności. Przyszłe działania w ramach programu polityki w zakresie EPB zapewnią ciągłość karier zawodowych, infrastruktury i otwartej nauki. Jednocześnie będą odpowiedzią na ważne wyzwania, z którymi jeszcze trzeba się zmierzyć w tych i innych dziedzinach. Wyzwania te to między innymi: (i) niski poziom inwestycji publicznych i prywatnych w badania naukowe i innowacje (znacznie poniżej poziomu ambicji wynoszącego 3 % PKB); (ii) utrzymująca się przepaść innowacyjna; (iii) nieoptymalna waloryzacja wiedzy; (iv) niewystarczający dostęp do kapitału; oraz (v) potrzeba zajęcia się kwestią wykorzystywania sztucznej inteligencji w nauce.

Prawdopodobne skutki

Inicjatywa przyczyni się do zwiększenia świadomości na temat znaczenia europejskiej przestrzeni badawczej dla gospodarki i społeczeństwa Unii oraz na temat ostatnich zmian w europejskiej przestrzeni badawczej. Będzie stanowiła wkład w trwające dyskusje na temat wyzwań i priorytetów przyszłych działań, instrumentów i programów politycznych w zakresie badań naukowych i innowacji. Wdrażanie nowej EPB było zdecydowanie współtwórczym procesem, wspieranym przez strukturę zarządzania EPB, w szczególności forum EPB, które skupia państwa członkowskie UE, państwa stowarzyszone w ramach programu „Horyzont Europa”, zainteresowane strony i Komisję Europejską. Inicjatywa przyczyni się do dalszego ugruntowania wspólnej wizji przyszłości EPB i położy podwaliny pod przyszłe wspólne przedsięwzięcia. Ma ona również na celu sprostanie pozostałym wyzwaniom, przed którymi stoi EPB, dąży bowiem do pogłębienia jej wpływu, przy jednoczesnym zagwarantowaniu swobodnego przepływu wiedzy, wzmocnieniu ekosystemów badań naukowych i innowacji w całej UE oraz zapewnieniu, by badania naukowe i innowacje pozostały centralnym elementem gospodarki UE, zapewniając tym samym jej odporność i trwałą konkurencyjność.

Monitorowanie w przyszłości

EPB korzysta z solidnej struktury zarządzania, którą utworzono, aby osiągnąć cztery cele komunikatu w sprawie EPB z 2020 r. Forum EPB, które skupia państwa członkowskie UE, państwa stowarzyszone w ramach programu „Horyzont Europa” i zainteresowane strony, pomaga Komisji Europejskiej we wdrażaniu programu polityki w zakresie EPB. W 2023 r. utworzono ramy monitorowania, aby zapewnić kompleksowy system śledzenia postępów i oceny wpływu inicjatyw EPB. Ramy te obejmują publikację dwóch ilościowych sprawozdań

monitorujących na poziomie EPB – tablicy wskaźników EPB i tabeli wyników – a także sprawozdań dotyczących poszczególnych krajów oraz sprawozdania na szczeblu UE. Monitorowanie EPB w przyszłości będzie prowadzone w tych stabilnych ramach instytucjonalnych.

C. Lepsze stanowienie prawa

Ocena skutków

Inicjatywa przyjmie formę komunikatu Komisji w sprawie realizacji europejskiej przestrzeni badawczej. Ponieważ nie obejmuje to środków ustawodawczych, ocena skutków nie jest wymagana.

Strategia konsultacji

Opracowując komunikat, Komisja uwzględni opinie zainteresowanych stron wyrażone w ramach niniejszego zaproszenia do zgłaszania uwag. Zainteresowane strony proszone są o wyrażenie swoich opinii, w szczególności na temat dotychczasowych postępów i pozostałych wyzwań, co pomoże wytyczyć szlak dla przyszłych działań. Wkład ten będzie stanowić uzupełnienie innych działań konsultacyjnych opisanych poniżej.

Wdrażanie EPB opiera się na strategii ciągłych otwartych konsultacji prowadzonych za pośrednictwem różnych kanałów. Odbywa się to w ramach ustanowionej w 2021 r. struktury zarządzania, która obejmuje: (i) Komitet EPB, który pełni funkcję wspólnego komitetu doradczego wysokiego szczebla ds. polityki strategicznej, i który na wczesnym etapie daje wskazówki Radzie i zapewnia działania następcze na szczeblu krajowym; oraz (ii) forum EPB i jego podgrupy. Konsultacje ze wszystkimi uczestnikami forum EPB są szeroko zakrojone i prowadzone w sposób ciągły. Koncentrują się one na planowaniu, projektowaniu i wdrażaniu wszystkich działań politycznych.

Opracowanie programu polityki w zakresie EPB jest pomyślane jako proces współtworzenia obejmujący spotkania, wymiany i badania ad hoc. Metody i treść sprawozdań z monitorowania są omawiane na forum EPB oraz przedstawiane ogółowi społeczeństwa w ramach specjalnych warsztatów. Wszystkie sprawozdania są ogólnodostępne za pośrednictwem platformy EPB. Od maja 2024 r. wszystkie zainteresowane strony reprezentowane na forum EPB mają pełny dostęp do tej samej dokumentacji co przedstawiciele państw członkowskich.